

opusdei.org

Conferință a Prelatului: A lărgi inima

Discurs al lui Fernando Ocáriz,
Prelat al Opus Dei, despre
acțiunea socială creștină
lumina mesajului Sfântului
Josemaría, care a avut loc în
cadrul conferinței #BeToCare, la
care au participat 200 de
antreprenori sociali din 30 de
țări.

16.10.2022

Cu ocazia celei de-a zecea aniversări a proiectului „Harambee”, Mons. Javier Echevarría a ținut o conferință intitulată „Inima creștină, motorul dezvoltării sociale” ^[1]. Cu ocazia celei de-a 20-a aniversări a aceleiași inițiative și în contextul acestor „Zile despre inovării sociale”, aș dori să continui reflecțiile predecesorului meu. În lumina doctrinei sociale a Bisericii și a mesajului Sfântului Josemaría, mă voi concentra asupra dimensiunii sociale a vocației creștine.

În urmă cu zece ani, părintele Javier ne amintea că acel dialog între Isus și un doctor al Legii care citim în Evanghelie arată că iubirea față de Dumnezeu este inseparabilă de iubirea față de ceilalți: „când un doctor al Legii l-a întrebat care este cea dintâi poruncă, Domnul nu s-a limitat la a indica faptul că iubirea față de Dumnezeu este cea mai mare și cea dintâi poruncă, ci a adăugat

necesitatea de a iubi pe aproapele ca o poruncă inclusă în cea dintâi (cf. Mt 22,35-39)” ^[2] .

Este important să se țină cont de dimensiunea relațională a persoanei. Benedict al XVI-lea, în enciclica *Caritas in veritate*, afirmă că „creatura umană, fiind de natură spirituală, se realizează în relațiile interpersonale. Cu cât le trăiește în mod mai autentic, cu atât se maturizează și propria identitate personală”. Această realitate „obligă la o aprofundare critică și valorică a categoriei de relație (...)” și ajută „să se înțeleagă în mod clar demnitatea transcendentă a omului” ^[3] .

Voi, în feluri și din perspective foarte diferite, vă dedicați în mod profesional îngrijirii și demnității oamenilor, în special a celor mai nevoiași. Știți din experiență că, deși instituțiile și structurile sunt necesare, pentru a realiza o

adevărată dezvoltare integrală, este de asemenea necesar să aducem oamenii împreună, să creăm contexte și condiții pentru ca dezvoltarea să aibă loc, astfel încât persoana să aibă posibilitatea de a crește în toate dimensiunile sale. Ca ucenici ai lui Isus Cristos, suntem chemați cu un nou titlu – acela de creștini – să ne ocupăm de oameni, să ne ocupăm de lume.

Ce vedem noi în lume? Pe lângă noile posibilități de desfășurare umană oferite de progresele în domeniul sănătății, tehnologiei, comunicațiilor și atâtea alte exemple încurajatoare, există nedreptăți și răni din care sângerează omenirea. „În lumea de astăzi, sărăcia are mai multe fețe: bolnavii și bătrânii care sunt tratați cu indiferență, singurătate a mai multor persoane abandonate, drama refugiaților, mizeria în care trăiește o mare parte a umanității ca urmare a unor nedreptăți care strigă la cer” ^[4].

Așa cum vă spuneam și într-o scrisoare din 2017, „Nimic din toate acestea nu ne poate fi indiferent”, suntem cu toții chemați să „punem în mișcare «imaginația carității» pentru a aduce balsamul tandreței lui Dumnezeu tuturor fraților și surorilor noastre în nevoie” ^[5].

Atunci când ființele umane ignoră sau neglijează statutul lor de copii ai lui Dumnezeu, toate relațiile lor sunt afectate: cu sine însuși, cu ceilalți și cu creația. Așa cum a spus Papa Francisc, interdependența se transformă în mai multe dependențe, „pierdem această armonie a interdependenței în solidaritate” ^[6].

Noi suntem co-responsabili de a avea grijă de lume, construind relații bazate pe caritate, dreptate și respect, în special prin depășirea bolii indiferenței. Sfântul Ioan Paul al II-lea a scris: „Da, fiecare om este «păzitorul fratelui său», pentru că

Dumnezeu îl încredințează pe om omului” ^[7].

Multe dintre inițiativele pe care le reprezentați au fost inspirate de Sfântul Josemaría. Și mulți dintre voi, pornind de la aceeași inspirație, lucrați în organizații de semne și orientări diferite pentru că v-ați simțit îndemnați să „faceți ceva”, să nu rămâneți cu brațele încrucișate.

În miezul spiritului Opus Dei se află transformarea realităților obișnuite într-un loc de întâlnire cu Dumnezeu și de slujire a celorlalți; este aspirația unor oameni maturi, sensibili la ceilalți și competenți profesional, care caută să facă din această lume un loc mai drept și mai fratern. „A iubi lumea cu pasiune” presupune să o cunoști, să te îngrijești de ea și să o slujești.

Atitudinea față de nevoile sociale a fost rezumată de Sfântul Josemaría într-o scrisoare publicată în anii

1950: „Un creștin nu poate fi individualist, nu îi poate ignora pe ceilalți, nu poate trăi în mod egoist, întorcând lumii spatele: el este în mod esențial social, un membru responsabil al Trupului mistic al lui Cristos” ^[8].
—.

Urmând exemplul fondatorului Opus Dei, în această sesiune mă voi concentra asupra a patru dimensiuni: cea spirituală, cea profesională, cea personală și cea colectivă.

Dimensiunea spirituală

Ar putea părea utopic să credem că suntem capabili să facem ceva pentru a atenua suferința omenirii. Cu toate acestea, știm că Isus este cel care poartă durerea umană. Rănile de pe coasta Sa, de pe mâini și de pe picioare amintesc de rănile lumii. Iar Isus ne-a spus: „Cum ați făcut unuia dintre aceștia, așa mi-ați făcut și Mie” ^[9].
—.

Calea identificării cu Cristos transformă inima omului și o deschide spre caritate. Unirea cu Domnul, în sacramente și în rugăciune, duce la descoperirea aproapelui nostru și a nevoilor sale și la o concentrare mai mică asupra noastră. „Caritatea lui Cristos nu este doar un sentiment de bunăvoință față de aproapele; ea nu se oprește doar la gustul pentru filantropie. Caritatea, insuflată de Dumnezeu în suflet, transformă din interior inteligența și voința: este fundamentul supranatural al prieteniei și al bucuriei de a face binele” ^[10].

Cu ceva timp în urmă, într-o scrisoare, vă invităm să îi cerem Domnului să ne lărgască inima, să ne dea o inimă pe măsură. Să „pentru ca în ea să intre toate nevoile, durerile și suferințele bărbaților și femeilor din timpul nostru, mai ales ale celor mai slabi” ^[11]. O inimă care

se roagă, în mijlocul lumii, care îi sprijină și îi însoțește pe ceilalți în nevoile lor.

Identificarea cu Isus ne deschide la nevoile celorlalți. În același timp, contactul cu cei nevoiași ne conduce la Isus. De aceea, Sfântul Josemaría scria: „Săracii – spunea un prieten al nostru – sunt cea mai bună carte a mea de spiritualitate și principalul motiv al rugăciunilor mele. Săracii mă dor, și Cristos mă doare prin ei. Și, pentru că mă doare, înțeleg că Îl iubesc și că îi iubesc” ^[12].

Isus avea o predilecție pentru cei săraci și pentru cei care sufereau, iar a vrut să fie El Însuși o persoană nevoiașă și o victimă. În persoana care suferă, Îl putem întrevedea pe Isus care ne vorbește, așa cum ne-a amintit Papa Francisc: „Știm să învățăm de la cei săraci, să găsim în ei chipul lui Cristos și să ne lăsăm evanghelizați de ei?” ^[13]. Încă de la

începuturile Bisericii, s-a înțeles că mesajul Evangheliei include preocuparea pentru cei săraci și acesta este un semn recognoscibil al identității creștine și un element de credibilitate” ^[14].

Dimensiunea profesională

Dorim să Îl plasăm pe Cristos în centrul tuturor activităților omenești, sfîntînd munca profesională și îndatoririle obișnuite ale creștinului. Această misiune se desfășoară în pe stradă, în societate, mai ales prin muncă. După cum ne amintește Sfântul Josemaría, „munca curentă – fie umilă, fie strălucită sub aspect omenesc – are o mare valoare și poate fi un mijloc extrem de eficace pentru a-i iubi și a-i sluji pe Domnul și pe ceilalți oameni. Îi învață să-și iubească toți semenii, să le respecte libertatea, să acționeze – cu deplină autonomie, în modul care li se pare cel mai potrivit – pentru a spulbera

neînțelegerile și intoleranța dintre oameni și pentru ca societatea să fie mai dreaptă” ^[15].

Pentru cei care doresc să-L urmeze pe Cristos, fiecare loc de muncă este o oportunitate de a-i sluji pe alții, în special pe cei mai nevoiași. Există profesii în care acest impact social este mai imediat sau mai evident, cum ar fi, în cazul vostru, munca în organizații care se concentrează pe îmbunătățirea condițiilor de viață ale persoanelor sau grupurilor defavorizate. Dar această dimensiune a slujirii nu este doar pentru unii, ci trebuie să fie prezentă în orice muncă cinstită.

Încă de când Sfântul Josemaría a început să-și răspândească mesajul, a spus că pentru a sfîinți lumea nu este necesar să ne schimbăm locul, profesia sau mediul. Este vorba de a te schimba pe tine însuți în locul în care te afli.

Caritatea și dreptatea se întâlnesc în idealul creștin al muncii. Departe de logica „succesului”, slujirea celorlalți este cel mai bun parametru al performanței profesionale a unui creștin. Satisfacerea exigențelor de dreptate în activitatea profesională este un obiectiv înalt și ambițios; îndeplinirea obligațiilor nu este întotdeauna ușoară, iar caritatea merge întotdeauna mai departe, cerând fiecăruia să iasă cu generozitate din sine însuși către ceilalți.

În parabola bunului samaritean, hangiul trece neobservat: se spune doar că a acționat cu profesionalism. Comportamentul său ne amintește că exercitarea oricărei sarcini profesionale ne oferă posibilitatea de a-i servi pe cei aflați în nevoie.

Uneori se poate insinua tentația de a se „refugia în muncă”, în sensul de a nu-i descoperi dimensiunea socială

transformatoare și de a-și mulțumi cu fals spiritualism. Munca sfințită este întotdeauna o pârghe pentru transformarea lumii și mijlocul obișnuit prin care ar trebui să se producă schimbări care să facă viața oamenilor mai demnă, astfel încât caritatea și dreptatea să pătrundă cu adevărat în toate relațiile. Munca astfel îndeplinită poate contribui la purificarea structurilor de păcat ^[16], transformându-le în structuri în care dezvoltarea umană integrală este o posibilitate reală.

Credința ne ajută să ne păstrăm încrederea în viitor. După cum spunea Sfântul Josemaría, „lucrarea noastră apostolică va contribui la pace, la cooperarea oamenilor între ei, la justiție, la evitarea războiului, la evitarea izolării, la evitarea egoismului național și a egoismului personal: pentru că toți vor realiza că fac parte din marea familie umană, care este condusă de voința lui

Dumnezeu spre perfecțiune. În acest fel vom contribui la înlăturarea acestei angoase, a acestei temeri de un viitor de ranchiună fratricidă și la confirmarea păcii și armoniei în suflete și în societate: toleranță, înțelegere, conviețuire și iubire” ^[17].

Dimensiunea personală

Mesajul Opus Dei ne îndeamnă să ne străduim să transformăm lumea prin muncă, iar acest lucru include de asemenea, „a avea compasiune”, asemenea samariteanului ^[18], ca o cerință a iubirii, care aduce legea („ceea ce este obligatoriu”) la plinătatea ei ^[19]. Iubirea face ca libertatea noastră să fie tot mai dispusă și mai pregătită pentru a face binele.

Sfântul Josemaría scria într-o scrisoare datată 1942: „Generalizarea remediilor sociale împotriva flagelurilor suferinței sau ale indigenței, care permit astăzi

obținerea unor rezultate umanitare care în alte timpuri nu puteau fi visate, nu pot înlocui niciodată tandrețea umană și supranaturală efectivă a acestui contact imediat, personal, cu aproapele nostru: cu acel sărac dintr-un cartier apropiat, cu acel bolnav care își trăiește durerea într-un spital imens...” [20].

Ni se prezintă o vastă panoramă în familie și în societate, iar o inimă lărgită va încerca să aibă grijă de părinții în vârstă, să dea de pomană, să se intereseze de problemele vecinilor, să se roage pentru un prieten împovărat de o grijă, să viziteze o rudă bolnavă în spital sau acasă, să se oprească să vorbească cu o persoană care locuiește pe stradă și pe care o vedem cu regularitate, să o asculte cu răbdare și așa mai departe.

În mod normal, nu este vorba de a adăuga noi sarcini la cele pe care le

facem deja; este mai degrabă o chestiune de a încerca să manifestăm iubirea lui Cristos pentru ceilalți din propria noastră identitate. Problema carității nu este doar ceea ce trebuie să fac, ci, în primul rând, cine sunt eu pentru celălalt și cine este celălalt pentru mine.

În această cultivare zilnică a solidarității, ne întâlnim cu ceilalți și astfel nevoile celorlalți devin și ele un punct de întâlnire între oameni de bunăvoință, creștini sau nu, dar uniți în fața situațiilor de sărăcie și nedreptate.

Acest dialog cu nevoia și vulnerabilitatea va avea ca rezultat o creștere în sensibilitate și o viață de rugăciune apropiată de realitate. Vom fi pregătiți să luăm decizii de o mai mare austeritate personală, evitând consumismul, atracția pentru noutate, lux... și vom ști să renunțăm la bunuri inutile pe care,

poate, ni le-am putea permite datorită situației noastre financiare. În acest fel vom fi permeabili la schimbarea personală, vom avea urechile ciulite la Duhul Sfânt și vom asculta ce ne spune El prin sărăcie.

Relația lui Cristos cu cei aflați în nevoie de desfășoară unul câte unul. Desigur, sunt necesare fapte colective, dar caritatea este personală, pentru că aceasta este relația noastră cu Dumnezeu. În cazul unui creștin, sau unui creștin matur, desfășurarea faptelor de milostenie ^[21] personale curge în mod organic, asemenea unui copac care, pe măsură ce crește, dă mai multe roade și mai multă umbră. Din această perspectivă, se percepe și complementaritatea care există între diferitele manifestări ale apostolatului personal și generozitatea față de cei nevoiași.

Sfântul Josemaría a descris transcendența socială a carității personale în mijlocul lumii, referindu-se la exemplul credincioșilor Bisericii primare: „Așa au acționat primii creștini. Prin faptul vocației lor supranaturale, ei nu aveau de îndeplinit niciun program social sau uman; dar erau pătrunși de un spirit, de o concepție despre viață și despre lume, care nu putea să nu aibă consecințe în societatea în care se mișcau” ^[22].

Dimensiunea colectivă

Nu pot să nu fiu recunoscător pentru binele pe care îl faceți prin activitățile inspirate de Sfântul Josemaría și pentru cei care lucrați, de asemenea inspirați de el, în alte organizații care oferă un serviciu direct celor mai nevoiași. Mă gândesc la acel tânăr preot care se îngrijea de cei săraci și bolnavi din Madrid în anii 1930. „Piatra căzută în

lac” ^[23] a ajuns departe. Deși suntem conștienți de limitele noastre, Îi mulțumim lui Dumnezeu și Îi cerem să ne ajute să ne îmbunătățim și să continuăm.

Operele colective mențin vie sensibilitatea socială creștină și sunt o expresie civilă și publică a milostivirii. După cum se spune în *Compendiul de doctrină socială a Bisericii*, „Aproapele, care trebuie iubit, se prezintă „în societate” în multe aspecte (...): a-l iubi pe planul social înseamnă a folosi mijloacele sociale în funcție de situația dată pentru a-i îmbunătăți viața sau pentru a elimina acei factori sociali care au cauzat

necazul său. Fără îndoială că lucrarea milostivirii cu care se răspunde aici și acum la o nevoie reală și urgentă a aproapelui este un act de caritate, dar este un act indispensabil de caritate angajarea

menită să organizeze și să structureze societatea așa încât aproapele să nu fi e nevoit să trăiască în mizerie, mai ales când aceasta devine situația în care se află un mare număr de persoane și chiar popoare întregi, situație ce astăzi atinge proporțiile unei adevărate și proprii problematici sociale mondiale” ^[24] ____.

Sfântul Josemaría a amintit că „Opus Dei [trebuie să fie prezent] acolo unde există sărăcie, unde există lipsă de muncă, unde există tristețe, unde există durere, pentru ca durerea să poată fi suportată cu bucurie, pentru ca sărăcia să dispară, pentru ca să nu mai existe lipsă de muncă – pentru că noi formăm oamenii pentru ca ei să o poată avea – pentru ca noi să-L aducem pe Cristos în viața fiecărei persoane, în măsura în care aceasta dorește, pentru că suntem foarte prietenoși cu libertatea” ^[25] ____.

limitările inerente instituțiilor

umane, realitățile colective promovate de credincioșii Opus Dei încearcă, de asemenea, să întruchipeze și să exprime spiritul de slujire în sfera socială.

În activitatea voastră se regăsesc toate dimensiunile pe care le luăm în considerare: temelia spirituală, activitatea profesională și grija față de cei nevoiași luați în considerare ca grup (caritate socială) în care se afirmă și demnitatea fiecărei persoane (caritate personală), unind astfel competența profesională necesară într-un domeniu care necesită din ce în ce mai multă specializare, cu spiritul creștin exprimat în operele de milostenie. S-ar putea spune că aceia dintre voi care promovează sau colaborează cu aceste lucrări aspiră să fie în același timp „samariteni și hangii”.

Pe de altă parte, orice operă colectivă, și nu numai cele percepute

direct ca fiind „sociale”, poate avea o dimensiune socială explicită, o preocupare pentru mediu, un scop de slujire a celorlalți, un mod de relaționare cu cei săraci, o intenție de a împăca lumea cu Dumnezeu...

Orice operă colectivă de inspirație creștină (o școală, o universitate, o școală de afaceri, un spital, o reședință etc.), chiar dacă misiunea sa imediată nu constă în favorizarea grupurilor nevoiașе, trebuie să integreze în ethosul său această trăsătură centrală a creștinismului care este caritatea socială.

În acest sens, este logic ca fiecare operă colectivă să se întrebe în mod obișnuit despre expresiile practice și tangibile ale contribuției sale sociale și ale serviciului său față de persoanele cele mai nevoiașе.

Această contribuție este un efect natural al acestei activități, nu un simplu adaos.

Ar trebui să ne întrebăm: „de când există această inițiativă, la ce nevoi sociale încearcă să răspundă, cum a îmbunătățit mediul înconjurător?” Domnul ne cere, din imaginația carității, să reflectăm asupra acestui aspect în fiecare lucrare.

În perspectiva centenarului Opus Dei (2028-2030)

Anii următori oferă o ocazie specială pentru a revitaliza slujirea față de cei nevoiași în mod personal sau colectiv, devenind mai conștienți de importanța sa în mesajul Sfântului Josemaría. În acest sens, ideile și propunerile celor care sunt implicați imediat în acest domeniu sunt deosebit de valoroase.

Pe lângă temele pe care le veți propune, vă sugerez două posibile linii de reflecție.

A lucra cu ceilalți: Sfântul Josemaría i-a încurajat întotdeauna pe

credincioșii Lucrării să fie deschiși la minte, să lucreze cu multe alte persoane, inclusiv necatolici și necreștini, în proiecte de slujire. Din cauza globalizării, distribuția resurselor, migrația, lipsa de acces la educație, crizele economice, pandemiile și alte provocări afectează din ce în ce în ce mai mulți oameni. Dependența reciprocă a familiei umane este resimțită cu acuitate, iar lumea este văzută ca o casă comună. Instituțiile de dezvoltare de toate tipurile sunt din ce în ce mai indispensabile, iar ideea de colaborare și de coordonare a cunoștințelor și a eforturilor câștigă teren. Într-un moment în care suferința este într-un fel globală ar trebui să simțim mai mult ca niciodată că suntem copiii aceluiași Tată.

Cercetare și studiu: Munca voastră vă plasează în observatoare de unde puteți vedea tendințele viitorului.

Această poziție, împreună cu o experiență îndelungată de lucru în domeniul dezvoltării în diferite culturi și țări, permite să vă gândiți la domenii specifice de cercetare și studiu, care ar putea da naștere la propuneri de bune practici, programe de formare a voluntarilor, activități de consultanță, convocări de congrese și întâlniri cu instituții similare din punct de vedere tematic sau al afinităților regionale, acorduri cu centre academice pentru a studia în profunzime problemele sociale din diferite perspective, combinând munca pe teren cu cercetarea academică. Aceste posibilități amintesc de aspirația Sfântului Josemaría, care îi vedea pe creștini „in ipso ortu rerum novarum”, la originea însăși a schimbărilor sociale.

Aș dori să închei cu alte cuvinte puternice și stimulatoare ale Sfântului Josemaría: „Un om sau o

societate care nu reacționează la necazuri sau nedreptăți și care nu se străduiește să le atenueze, nu este un om sau o societate care se ridică la înălțimea iubirii Inimii lui Cristos. Creștinii, păstrând cea mai mare libertate posibilă în studierea și punerea în aplicare a diverselor soluții, și deci cu un pluralism logic, trebuie să fie uniți în aceeași dorință de a servi umanitatea. În caz contrar, creștinismul lor nu va fi Cuvântul și Viața lui Isus: va fi o deghizare, o înșelăciune în fața lui Dumnezeu și în fața oamenilor” ^[26].

Fie ca reflecția pe care o începeți astăzi în vederea centenarului Lucrării să servească pentru a aprofunda această chemare a fondatorului nostru și pentru a o concretiza la nivel spiritual și personal, în activitatea profesională și în toate inițiativele sociale și educative care, într-un fel sau altul, se inspiră din mesajul său, iar în

acest domeniu, ca și în altele, se pot aplica cuvintele Sfântului Josemaría: „totul este făcut și totul rămâne de făcut”. Cu siguranță ne-ar încuraja să continuăm să visăm.

[1] Javier Echevarría, conferința „El corazón cristiano, motor del desarrollo social, octombrie 2012, Universitatea Pontificală a Sfintei Cruci.

[2] *Ibidem.*

[3] Benedict al XVI-lea, *Caritas in veritate*, 29-06-2009, nr. 53, subliniat în original.

[4] Fernando Ocáriz, Scrisoare pastorală, 14-II-2017, nr. 31.

[5] *Ibidem.*

[6] Francisc, Audiență generală, 2-IX-2020.

[7] Sfântul Ioan Paul al II-lea, Enciclica *Evangelium vitae*, 25-III-1995, nr. 19.

[8] Sfântul Josemaría, *Scrisori (vol. I)*, ediție critică și adnotată, pregătită de Luis Cano, Rialp, Madrid, ediția I, 2020, Scrisoarea nr. 3, 37d, p. 188.

[9] Mt 25,40.

[10] Sfântul Josemaría Escrivá, *Este Cristos care trece*, ediție critico-istorică pregătită de Antonio Aranda, Rialp, 2013, Madrid, omilia „El respeto cristiano a la persona y su libertad”, 71d, p. 442.

[11] Fernando Ocáriz, Scrisoare pastorală, 14-II-2017, nr. 31.

[12] Sfântul Josemaría, Brazdă, Ed. Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 2022, nr. 827.

[13] Francisc, Mesaj pentru cea de-a cincea Zi Mondială a Săracilor, 14-XI-2021.

[14] Cf. Benedict al XVI-lea, Enciclica *Deus caritas est*, 25 decembrie 2005, nr. 20.

[15] Sfântul Josemaría, *Convorbiri cu Mons. Escrivá de Balaguer*, Ed. Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 2020, nr. 56.

[16] Cf. Sfântul Ioan Paul al II-lea, enciclica *Sollicitudo rei socialis*, 30 decembrie 1987, nr. 36.

[17] Sfântul Josemaría, *Scrisori (vol. I)*, Scrisoarea nr. 3, nr. 38a și 38b, pp. 188-189.

[18] Cf. Lc 10,33.

[19] Cf. Rom 13,8-10.

[20] Sfântul Josemaría, Scrisoarea din 24 octombrie 1942, nr. 44: AGP, seria A.3, 91-7-2.

[21] Cf. *Catehismul Bisericii Catolice*, nr. 2447.

[22] Sfântul Josemaría, *Scrisoarea 9-I-1959*, nr. 22.

[23] Sfântul Josemaría, *Drum*, nr. 831.

[24] *Compendiu de doctrină socială a Bisericii*, nr. 208.

[25] Sfântul Josemaría, „O privire spre viitor din inima lui Vallecas”, Madrid, 1998, p. 135 (cuvinte rostite la 1 octombrie 1967).

[26] Sfântul Josemaría, *Este Cristos care trece*, nr. 167

Fernando Ocáriz, prelat al Opus Dei

conferinta-a-prelatului-a-largi-inima/
(05.08.2025)